

Правові позиції ВС щодо дотримання кримінальних процесуальних норм

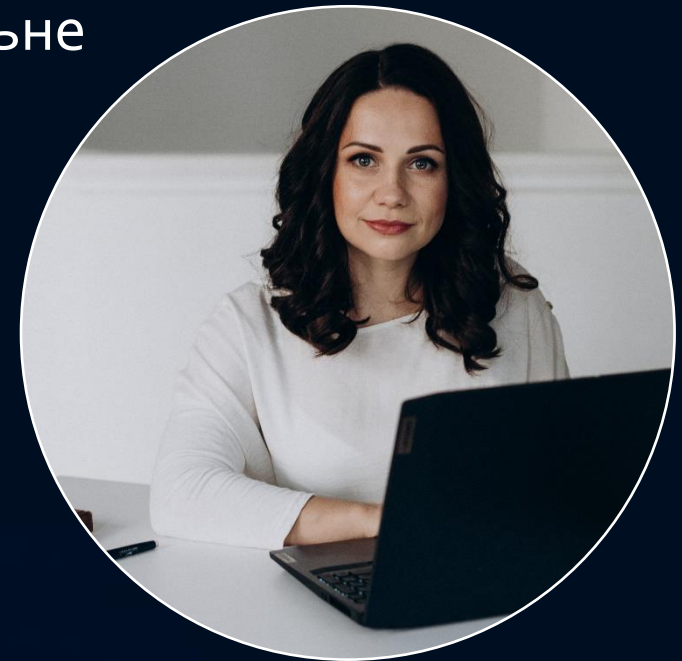
*Знання буває двох видів: або ми щось знаємо, або знаємо,
де знайти дані про це.*

Семюел Джонсон, англійський письменник

Познайомимось?)

- Анастасія Сербіна
- Стаж адвокатської діяльності з 2010 року
- Спеціалізації: внутрішнє переміщення; кримінальне провадження, діяльність органів місцевого самоврядування
- Стаж тренінгової діяльності з 2013
- Засновниця Тренінгової групи АС

План вебінару

позиції, які
стосуються
стадії
досудового
розслідування

позиції, які
стосуються
стадії судового
розгляду (I
інстанція)

позиції, які
стосуються
стадії
апеляційного
перегляду

ПОЗИЦІЇ ВС, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ СТАДІЇ
ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Ознайомлення з матеріалами КП - 1

Постанова від 15.05.2024
справа № 730/973/20

Під час розгляду цього кримінального провадження сторона захисту наголошувала на тому, що ОСОБА_7 не був ознайомлений з усіма матеріалами в порядку статті 290 КПК.

У протоколі про надання доступу до матеріалів досудового розслідування наявні зауваження ОСОБА_7 про те, що він неознайомлений з матеріалами досудового розслідування в повному обсязі у зв'язку з поганим самопочуттям.

У своєму рішенні місцевий суд зазначив, що згідно протоколу про надання доступу до матеріалів досудового розслідування ОСОБА_22 вказав, що він не зміг ознайомитися з такими матеріалами у зв'язку зі станом здоров'я. При цьому захисник ознайомився у повному обсязі. Таким, чином відсутні підстави вважати про порушення стороною обвинувачення вимог статті 290 КПК.

Правовий висновок (про делегування)

Повідомлення про закінчення досудового розслідування та відкриття матеріалів КП іншій стороні для ознайомлення в порядку ст. 290 КПК є процесуальною дією, яка має **індивідуальний характер**, тобто стосується конкретного учасника КП і не може делегуватися захиснику.

Так само, на думку Суду, індивідуальний характер має і реалізація права, передбаченого п. 14 ч. 3 ст. 42 КПК, на ознайомлення з матеріалами ДР.

Згідно з ч. 12 ст. 290 КПК, якщо сторона КП не здійснить відкриття матеріалів відповідно до положень цієї статті, суд не має права допустити відомості, що містяться в них, як докази.

Правовий висновок (про форму та строк)

Закон не визначає певної форми процесуального документа, яким би підтверджувався факт надання доступу та ознайомлення з матеріалами провадження, а лише встановлює, що цей факт повинен бути письмово підтверджений самим учасником КП, якому надано доступ.

Такі письмові документи повинні додаватися до матеріалів КП як підтвердження того, що кожна із сторін виконала свої обов'язки і не порушила прав учасників КП (зокрема, права вимагати відкриття матеріалів провадження та права на ознайомлення з цими матеріалами).

Водночас ч. 10 ст. 290 КПК регламентовано спеціальний порядок встановлення факту надання протилежній стороні доступу до матеріалів КП.

Так, у разі зволікання при ознайомленні з матеріалами, до яких надано доступ, слідчий суддя за клопотанням сторони КП з урахуванням обсягу, складності матеріалів та умов доступу до них зобов'язаний встановити строк для ознайомлення з матеріалами, після спливу якого сторона КП або потерпілий, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, вважаються такими, що реалізували своє право на доступ до матеріалів.

Таким чином, обмеження строку для ознайомлення з матеріалами, до яких надано доступ у порядку ст. 290 КПК, допускається лише на підставі ухвали слідчого судді, якою встановлено певний строк для такого ознайомлення.

Ознайомлення з матеріалами КП - 2

Постанова від 18.07.2024
справа № 718/948/23

Захисник зазначав про недопустимість доказів, наданих стороною обвинувачення, так як у протоколі про надання стороні захисту доступу до матеріалів досудового розслідування від 28 .03.2023 відсутнє найменування матеріалів, до яких було надано доступ, що є порушеннями вимог ст. 290 КПК

За наслідками апеляційного перегляду вироку суд апеляційної інстанції дійшов обґрунтованого висновку про відсутність підстав для задоволення апеляційної скарги сторони захисту, оскільки вирок місцевого суду відповідає фактичним обставинам справи і ґрунтується на всебічному, повному та об'єктивному дослідженні всіх доказів у їх сукупності, яким цей суд дав правильну юридичну оцінку.

Під час дослідження письмових доказів у суді першої інстанції сторона захисту не заявляла про їх недопустимість через те, що вони не були відкриті їй стороною обвинувачення.

Правовий висновок (про перелік)

Відповідно до ч. 9 ст. 290 КПК сторона КП письмово підтверджує протилежній стороні, а потерпілій, представник юридичної особи, щодо якої здійснюється провадження, - прокурору факт надання їм доступу до матеріалів із **зазначенням найменування** цих матеріалів.

При цьому закон не визначає певної форми процесуального документа, яким би підтверджувався факт надання доступу та ознайомлення з матеріалами досудового розслідування, а лише встановлює, що цей факт повинен бути письмово підтверджений самим учасником КП, якому надано такий доступ.

Сам по собі факт відсутності в протоколі про надання стороні захисту доступу до матеріалів досудового розслідування переліку та найменувань відкритих їй матеріалів справи не може свідчити про те, що ці матеріали їй не було відкрито.

Крім того, сторона захисту ані в апеляційній скарзі, ані в касаційній скарзі не конкретизує, які саме з матеріалів провадження, що були досліджені в судовому засіданні, їй не було відкрито при завершенні досудового розслідування.

Повноваження захисника

Постанова від 19.12.2024
справа № 331/3598/23

Ухвалою Жовтневого районного суду м. Запоріжжя продовжено обвинуваченому ОСОБА_7 запобіжний захід у виді тримання під вартою

Ухвалою Запорізького апеляційного суду апеляційну скаргу захисника ОСОБА_5 на зазначену ухвалу місцевого суду повернуто на підставі п. 2 ч. 3 ст. 399 КПК України) у зв'язку з тим, що скаргу подано особою, яка не має права її подавати. Клопотання захисника ОСОБА_5 про поновлення йому строку на апеляційне оскарження ухвали колегії суддів залишено без розгляду

Касація мотивована є тим, що ордер на представництво інтересів ОСОБА_7 у Запорізькому апеляційному суді міститься в матеріалах судової справи, а у разі виявлення недоліків апеляційної скарги суд апеляційної інстанції повинен був залишити скаргу без руху і надати строк на їх усунення особі, яка її подала

Правовий висновок (про наслідки)

Так, статтею 396 КПК України регламентовано вимоги до апеляційної скарги, а положеннями ст. 399 цього Кодексу передбачено перевірку поданої скарги судом на предмет додержання вимог ст. 396 КПК України й встановлено, які рішення приймає суд у разі їх порушення. Зокрема якщо апеляційну скаргу подає захисник, до неї додаються оформлені належним чином документи, що підтверджують його повноваження

Встановивши, що апеляційну скаргу на вирок чи ухвалу суду першої інстанції подано без додержання вимог, суд постановляє ухвалу про залишення апеляційної скарги без руху, в якій зазначаються недоліки скарги і встановлюється достатній строк для їх усунення.

Усупереч вищенаведеним положенням апеляційний суд належним чином не перевірів повноваження адвоката і дійшов передчасного висновку про те, що він є особою, яка не має права подавати апеляційну скаргу. Зокрема, не звернув уваги на те, що за змістом цієї ухвали захисник - адвокат ОСОБА_5 звертався до місцевого суду з письмовим клопотанням про заміну ОСОБА_7 запобіжного заходу з тримання під вартою на домашній арешт і це клопотання було предметом розгляду місцевого суду, за результатами якого в задоволенні клопотання захисника було відмовлено, а клопотання прокурора про продовження строку тримання під вартою ОСОБА_7 задоволено.

Суд апеляційної інстанції допустив істотне порушення вимог КПК.

Допустимість доказів

Постанова від 12.12.2024,
справа № 286/2870/19

Вирок ґрунтується на думку захисту на недопустимих доказах, які не отримали належної правової оцінки суду.

Протокол огляду місця події з додатками відмовилися підписати слідчий ОСОБА_10 та інспектор-криміналіст ОСОБА_11, повноваження яких не підтверджені, причини відмови не відображено;

під час огляду неправомірно брав участь як понятий працівник правоохоронного органу ОСОБА_12 ;

усупереч ст. 223 КПК не було вжито заходів для забезпечення присутності при огляді фактично затриманого ОСОБА_8 , право на захист котрого було порушено, незаконно проведено обшук його автомобіля;

попри вимоги статей 104, 105 КПК протокол не містить інформації про дату народження понятих, спеціаліста й слідчого та місце проживання останніх, про застосування технічних засобів фіксації та їх характеристики, у долученій фототаблиці не зазначено її виконавця, ця таблиця й інші додатки до протоколу не підписані всіма учасниками процесуальної дії.

Допустимість доказів

Постанова від 12.12.2024
справа № 286/2870/19

висновки судово-технічних експертиз не підлягали використанню, адже транспортні засоби перебували у правоохоронців без накладення арешту й відповідного дозволу.

Наголошує, що медичні документи експерт отримав без ухвали слідчого судді, карта ОСОБА_9 не визнавалася речовим доказом і не надавалася стороні захисту при відкритті матеріалів.

не доведено й перебування ОСОБА_8 у стані алкогольного сп'яніння, про це експерт виснував, виходячи з копій відповіді лікарні та результатів токсикологічного дослідження; зразки крові засудженого здобуто з порушенням КПК, а показання ОСОБА_13 та ОСОБА_14 про добровільність надання біологічних зразків належить оцінювати критично, оскільки вказані свідки не бачили процедури.

суд у власній інтерпретації виклав показання свідка ОСОБА_15 і безпідставно відмовив у допиті експерта ОСОБА_16, котра визначила ступінь алкогольного сп'яніння.

порушення правил підслідності, здійснення процесуального керівництва неуповноваженими прокурорами, на відсутність у справі постанови про призначення групи і ненадання цього документа на стадії виконання приписів ст. 290 КПК.

Правовий висновок (про всі підписи)

За матеріалами провадження протокол огляду місця ДТП підписаний прокурором ОСОБА_20 , який безпосередньо його проводив, слідчим ОСОБА_21 , понятими ОСОБА_12 та ОСОБА_22 .

До протоколу додано фототаблицю та складену й підписану слідчим ОСОБА_10 схему місця пригоди.

У протоколі огляду є інформація про застосування технічного засобу фіксації (фотоапарату марки «Canon») та обізнаність про це осіб, котрі брали участь у процесуальній дії.

Відомостей про те, що учасники огляду відмовились підписати протокол, як стверджує захисник, у справі немає.

Саме собою підписання ОСОБА_10 лише схеми та відсутність підпису спеціаліста, участь котрого за правилами ст. 237 КПК не обов'язкова, неповне зазначення певних анкетних деталей є недоліками, які не впливають на результати огляду й у розумінні ст. 87 цього Кодексу не зумовлюють недопустимості згаданих доказів.

Правовий висновок (про учасників огляду)

Що стосується понятого ОСОБА_12 , то процесуальних перешкод для його участі в слідчій дії не було, адже на відміну від міркувань скаржника, співробітник Держпродспоживслужби не є працівником правоохоронного органу.

Крім того, закон (ч. 7 ст. 223, ч. 3 ст. 237 КПК) не вимагає обов'язкової участі понятих під час огляду місця ДТП та забезпечення присутності учасників пригоди.

До того ж установленний судом факт перебування засудженого в стані алкогольного сп'яніння нівелює значення його присутності при проведенні слідчої дії.

Ураховуючи викладене та з'ясування в ході судового слідства, що ОСОБА_8 не був затриманий у порядку ст. 208 КПК, підстав для залучення захисника на цій стадії провадження не було. Водночас у справі немає даних, що засуджений заявляв відповідне прохання чи був позбавлений можливості реалізувати таке своє право самостійно.

Правовий висновок (про обшук)

Не підтверджуються матеріалами провадження також доводи захисника про проведення обшуку автомобіля, яким керував ОСОБА_8, із вилученням певних зразків. Навпаки окресленого не встановлено і жодних доказів, котрі нібито вилучалися з салону транспортного засобу, суд не поклав в основу обвинувального вироку.

Отже, при огляді місця пригоди та фіксуванні його результатів у протоколі з додатками до нього вимог статей 104, 105, 223, 237 КПК істотно не порушено.

Правовий висновок (про огляд)

Аргументи захисника про неможливість використання висновків судових технічних експертиз через незаконність утримання автомобілів правоохоронцями є необґрунтованими. Транспортні засоби, які зіткнулись, були тимчасово вилучені під час огляду місця ДТП, що не суперечить приписам ст. 237 КПК, а надалі постановою слідчого від 13 грудня 2018 року визнані речовими доказами та приєднані до кримінального провадження. Звідси, і правомірність їх дослідження.

Правовий висновок (про експертизу)

Щодо висновку експерта від, яким було встановлено причину смерті ОСОБА_9, то це дослідження проведено на підставі ухвали слідчого судді із наданням експертам у тому числі медичної карти потерпілого. Невизнання карти речовим доказом та невідкриття стороні захисту в порядку ст. 290 КПК не відноситься до таких порушень, що можуть позначитись на допустимості висновку експерта, котрий на підставі ч. 2 ст. 84 КПК є самостійним джерелом доказів і з яким захист був ознайомлений. Заразом на відповідній стадії досудового слідства зазначена сторона не просила надати доступ до медичної документації та не клопотала про це в судовому засіданні.

Застосований підхід узгоджується з правовим висновком об'єднаної палати ККС ВС (постанова від 27.01.2020 у справі № 754/14281/17).

Результатами токсикологічного дослідження та висновком експерта від 13 березня 2019 року № 813 підтверджено наявність у крові водія ОСОБА_8 алкоголю в концентрації 2,12 %, що відповідає середньому ступеню алкогольного сп'яніння.

Правовий висновок (про відібрання зразків)

Оскільки внаслідок ДТП за участю ОСОБА_8 загинула людина, то дослідження зразків крові засудженого було проведено відповідно до п. 8 розд. I та п. 9 розд. II Інструкції про порядок виявлення у водіїв транспортних засобів ознак алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції, яку затверджено наказом МВС України, МОЗ України № 1452/735. Згідно з нормативними вимогами огляд водіїв-учасників ДТП є обов'язковим і вказана процедура не тотожна освідчуванню особи в розумінні статей 241, 245 КПК.

У матеріалах справи немає відомостей, які би ставили під сумнів добровільність згоди ОСОБА_8 надати біологічні зразки для проведення токсикологічного дослідження, і з цього приводу він не звертався зі скаргами на дії правоохоронців. Крім того, допитані в судовому засіданні свідки ОСОБА_13 та ОСОБА_14 підтвердили, що засуджений не заперечував проти такої медичної процедури, а свідок ОСОБА_15 наполягав на тому, що в лікарні він бачив нетверезого ОСОБА_8.

Незаконний суд, захист та порушення процедури освідчування

Постанова від 23.01.2024
справа № 730/52/22

Захисник вказує, що обвинувальний вирок щодо його підзахисного було ухвалено судом, який не мав на це повноважень, оскільки було змінено територіальну підсудність судових справ в умовах воєнного стану, що в подальшому призвело до порушень територіальної підсудності при перегляді цього провадження в апеляційному порядку

в порушення ст. 54 КК України не було вирішено питання щодо заміни захисника ОСОБА_10 у зв'язку з проходженням ним військової служби та неможливістю продовжувати професійну діяльність, однак цей адвокат продовжував здійснювати захист засудженого;

- адвокат ОСОБА_11 згідно укладеного договору не мав повноважень здійснювати захист засудженого на стадії судового розгляду КП в суді першої інстанції. Стверджує про неефективне надання правової допомоги засудженому адвокатом ОСОБА_12, через не знайомлення з матеріалами КП.

освідчування засудженого для встановлення стану алкогольного сп'яніння з подальшим відібранням його біологічних зразків було проведено за відсутності захисника, що призвело до порушення права засудженого на захист, при цьому не встановлено час коли виникли підстави для направлення засудженого на відповідне освідчування.

Правовий висновок (про підсудність)

до Розпорядження Голови ВС «Про відновлення територіальної підсудності судових справ судів Чернігівської області» питання передачі матеріалів цього кримінального провадження вирішено не було, а тому секретарем судових засідань повідомлено сторони цього КП про призначення судового засідання на 18 травня 2022 року, яке відбудеться в приміщенні Борзнянського районного суду, що підтверджується відповідними телефонограмами, які містяться у матеріалах КП

Отже, зазначені вище обставини не можуть свідчити про відсутність повноважень, як у судді Борзнянського районного суду здійснювати подальший розгляд матеріалів КП, так і у колегії суддів Чернігівського апеляційного суду, яка здійснювала перегляд вироку

При цьому факт не вирішення питання про передачу матеріалів КП до відновлення роботи цим судом в умовах воєнного стану та активних бойових дій у регіоні не свідчить про упередженість судді, яка ухвалювала обвинувальний вирок

Правовий висновок (про захисника-військовослужбовця)

Несумісною з діяльністю адвоката відповідно до п. 2 ч. 1 ст. 7 Закону є військова або альтернативна (невійськова) служба.

У разі виникнення обставин несумісності адвокат у триденний строк з дня виникнення таких обставин подає до ради адвокатів регіону заяву про зупинення адвокатської діяльності.

Право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється у разі: 1) подання адвокатом заяви про зупинення адвокатської діяльності; 2) набрання законної сили обвинувальним вироком суду стосовно адвоката за вчинення злочину, крім випадку, передбаченого п. 6 ч. 1 ст. 32 цього Закону; 3) накладення на адвоката дисциплінарного стягнення у вигляді зупинення права на заняття адвокатською діяльністю; 4) визнання адвоката за рішенням суду недієздатним або обмежено дієздатним

Право на заняття адвокатською діяльністю зупиняється: 1) з дня подання раді адвокатів регіону заяви адвоката; 2) з дня набрання законної сили відповідним рішенням суду; 3) з дня прийняття КДКА відповідного рішення

Правовий висновок (про захисника-військовослужбовця)

Протягом строку зупинення права на заняття адвокатською діяльністю адвокат не має права її здійснювати.

Відомості про зупинення права на заняття адвокатською діяльністю вносяться до ЄРАУ

Відповідно до даних, які містяться в ЄРАУ право на заняття адвокатською діяльністю зазначеного адвоката зупинено:

з 30.11. 2022 по 30.01.2023;

з 25.01.2023 по 25.07.2023;

з 25.01.2023 по 25.01.2024

Повноваження адвоката у КП слід вважати належним чином підтвердженими, якщо захисник до свідоцтва про право на зайняття адвокатською діяльністю надав хоча б один із документів, передбачених п. 2 ч. 1 ст. 50 КПК України, а саме: або ордер, або договір із захисником, або доручення органу

Кожен має право на професійну правничу допомогу. У випадках, передбачених законом, ця допомога надається безоплатно. Кожен є вільним у виборі захисника своїх прав.

Забезпечення обвинуваченому права на захист є однією з основних засад судочинства. За тих обставин відсутні підстави вважати, що засуджений отримував не кваліфіковану правову допомогу з боку обраного ним захисника

Правовий висновок (про медичний огляд)

підставою для проведення медичного огляду ОСОБА_7 було направлення до КНП для огляду водія ТЗ з метою виявлення стану алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або перебування під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції (т. 1, а. п. 164).

Вказане направлення видано та в подальшому здійснено відповідно до пункту 8 розділу I та пункту 9 розділу II Інструкції, затвердженої наказом МВС України, МОЗ України 09.11.2015 № 1452/735

Так, у разі скоєння ДТП, унаслідок якої є особи, що загинули або травмовані, проведення огляду на стан сп'яніння учасників цієї пригоди є обов'язковим у закладі охорони здоров'я.

Також з метою забезпечення достовірності результатів огляду водіїв поліцейський забезпечує доставку цих осіб до найближчого ЗОЗ не пізніше ніж протягом 2 годин з моменту виявлення підстав для його проведення.

Дослідження біологічних зразків ОСОБА_7 було проведено відповідно до вимог нормативного акта, який регламентує цю процедуру, оскільки внаслідок ДТП за участю засудженого загинула людина.

Слід зазначити, що огляд водіїв-учасників ДТП є обов'язковим і ця процедура не є такою слідчою дією як освідчування особи у розумінні ст. 241 КПК України, що регулює порядок освідчування особи та ст. 245 цього Кодексу, яка вказує на необхідність дотримання вимог зазначеної статті в ході отримання біологічних зразків.

Отже не встановлено порушень порядку виявлення стану алкогольного сп'яніння у ОСОБА_7, а тому доводи захисника про протилежне є необґрунтованими.

ПОЗИЦІЇ ВС, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ СТАДІЇ
СУДОВОГО РОЗГЛЯДУ (І ІНСТАНЦІЯ)

Відмова від захисника

Постанова від 04.09.2024
справа № 216/966/22

Сам по собі факт відмови від захисника не свідчить про порушення ним своїх професійних обов'язків за відсутності скарг підзахисного до суду та органів адвокатського самоврядування на неналежне здійснення ним захисту

Зміна обвинувачення на більш тяжке

Постанова від 08.04.2024
справа № 192/1505/21

Якщо місцевий суд, який розглядає кримінальне провадження за обвинуваченням особи у вчиненні менш тяжкого кримінального правопорушення, дослідивши докази в судовому засіданні, вказує стороні обвинувачення про неправильність кваліфікації дій обвинуваченого, що надалі потягло зміну обвинувачення на більш тяжке кримінальне правопорушення, то ці дії свідчать про упередженість судді та є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону

Одночасна участь 2 захисників

Постанова від 03.06.2024г
справа № 317/2508/20

Правова допомога двох захисників не вказує на безальтернативну обов'язковість їх одночасної присутності у кожному судовому засіданні у справі, але вказує на необхідність створення судом достатніх умов для можливості реалізації своїх функцій кожним із захисників в міру необхідності забезпечення права обвинуваченого на ефективний правовий захист за обставин конкретного провадження

Електронна комунікація

Постанова від 02.09.2024
справа № 202/9867/22

Суд може направити копію рішення
учаснику кримінального провадження
на адресу електронної пошти чи з
використанням ЄСІКС лише за його
письмовою заявою про можливість
комунікації із судом в електронній
формі

Обсяг доказування

Постанова від 11.09.2024
справа № 428/430/22

Суд встановлює обставини, які викладені в обвинувальному акті, та винуватість особи тільки після дослідження та оцінки доказів в ході судового розгляду. Встановлення обставин справи під час підготовчого судового засідання не відповідає меті вказаної стадії судового процесу

Обсяг доказування

Постанова від 08.08.2024г.
справа № 708/1253/15-К

Суд не має права прийняти рішення про здійснення дистанційного судового провадження, у якому поза межами приміщення суду перебуває обвинувачений, якщо він проти цього заперечує, крім випадків здійснення дистанційного судового провадження в умовах воєнного стану. Суду надається дискреційне право під час ухвалення рішення про здійснення дистанційного судового провадження вирішувати питання про форму судового засідання

Обсяг визнання

Постанова від 17.05.2024
справа № 332/444/23

Оскільки заява військовослужбовця про повне визнання вини в дезертирстві фактично не відповідає змісту наданих ним суду показань, у яких він стверджував, що залишив військову частину з метою переведення до іншої частини через психологічний і фізичний тиск на нього з боку командира відділення, то залишення судом попередньо визначеного порядку та обсягу дослідження доказів і обмеження лише допитом обвинуваченого є порушенням вимог ч. 3 ст. 349 КПК

Обсяг допиту

Постанова від 10.06.2024
справа № 331/2750/23

Якщо суд в порядку ч. 3 ст. 349 КПК обмежився лише допитом обвинуваченого, то будь-яких спрощень, поверховості в такому допиті, не з'ясування істотних фактичних обставин не допускається. Особливе значення має якість цього допиту, підтвердження фактичних обставин обвинуваченим, відсутність будь-яких сумнівів, що він визнає всі фактичні обставини, які мають значення для висновку про винуватість особи та правильність кваліфікації його дій

Заміна захисника БВПД

Постанова від 21.11.2024
справа № 748/1972/19

Право особи на заміну захисника, передбачене ст. 54 КПК України, не поширюється на зміст права на БВПД, де особа не обирає собі захисника, а отримує захист, гарантований державою та за державні кошти. Під час реалізації цієї державної гарантії особа позбавлена можливості вільно обирати собі захисника, оскільки на підставі ст. 49 КПК України захисник такій особі призначається за постановою слідчого / прокурора або ухвалою судді чи суду.

ККС ВС зазначив, що оскільки відмова засудженого від захисника ґрунтувалася лише на його особистих мотивах, не пов'язаних з неналежним забезпеченням захисту, то в цьому конкретному випадку немає підстав вважати порушенням його право на захист унаслідок неприйняття судом такої відмови від захисника.

Роз'яснення прав в підготовчому с/з

Постанова від 14.11.2024
справа № 450/2757/22

Порушення вимог ч. 4 ст. 315 КПК щодо обов'язку суду під час підготовчого судового засідання роз'яснити обвинуваченому у вчиненні злочину, за який передбачено покарання у виді позбавлення волі на строк більше десяти років, право заявити клопотання про розгляд кримінального провадження стосовно нього колегіально судом у складі трьох суддів є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону.

Наслідки повернення ОА, клопотання

Постанова від 15.04.2024,
справа № 753/25892/21

В ухвалі про повернення ОА, клопотання про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру прокурору суд першої інстанції не може зазначати про неповноту чи неправильність досудового розслідування, неправильність кримінально-правової оцінки діяння та про необхідність проведення органом досудового розслідування слідчих (розшукових) дій та/або негласних слідчих (розшукових) дій.

Сторона обвинувачення після постановлення судом такої ухвали й до звернення до суду з ОА чи клопотанням, які узгоджено з вимогами КПК України, має право виконати лише ту сукупність процесуальних дій, які є необхідними для узгодження цього акта чи клопотання з вимогами КПК України та забезпечення виконання ухвали суду.

Якщо сторона обвинувачення після повернення проводила слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії та/або приймала процесуальні рішення, які не є необхідними для узгодження цього акта чи й клопотання з вимогами КПК України та забезпечення виконання ухвали суду, то отримані в КП за результатами здійснення таких дій докази **повинні визнаватися недопустимими**, як отримані після закінчення досудового розслідування.

ПОЗИЦІЇ ВС, ЯКІ СТОСУЮТЬСЯ СТАДІЇ
АПЕЛЯЦІЙНОГО ПЕРЕГЛЯДУ

Направлення судового рішення

Постанова від 02.09.2024
справа № 202/9867/22

Як убачається з матеріалів провадження, апеляційний суд залишив без руху апеляційну скаргу захисника на вирок, надавши строк для усунення недоліків протягом 10 днів з дня отримання її копії. Копію цієї ухвали було надіслано захиснику на електронну адресу, яка, відповідно до наявної у матеріалах справи довідки про доставку надійшла 12.02.2024.

На даний час КПК урегульовано окремі питання комунікації між судом та учасниками кримінального провадження за допомогою ЄСІТС (ч. 2 ст. 35, ч. 1 ст. 135, ч. 1 ст. 136 КПК) та електронної пошти (ч. 2 ст. 136 КПК). Вони стосуються порядку надіслання копій матеріалів КП, скарг, заяв, клопотань та інших передбачених законом процесуальних документів, що подаються до суду і можуть бути предметом судового розгляду та порядку здійснення виклику у кримінальному провадженні, при цьому, в окремих випадках, визначених вказаними правовими нормами **лише за письмовою заявою особи**.

Водночас, КПК не містить положень, зі змісту яких однозначно вбачалось би, що направлення судом за власної ініціативи копії судового рішення засобами електронного зв'язку є належним її врученням учаснику КП.

Служба скаржника

Постанова 04.04.2024г.
справа № 950/301/23

Участь обвинуваченого у відсічі збройній агресії російської федерації проти України недалеко від кордону між державами є обставиною, яка може свідчити про неможливість завчасного укладання договору про надання правової допомоги чи самостійної подачі апеляційної скарги у визначений процесуальним законом строк

Початок строку на оскарження

Постанова 09.05.2024г.
справа № 761/25928/22

Початок перебігу строку для оскарження судових рішень є загальним для всіх учасників КП, за винятком засудженого, який перебуває під вартою.

Положення ст. 395 КПК не передбачають привілею щодо окремого обчислення строків для кожного захисника, залученого для надання правової допомоги вже після ухвалення судом рішення, яке оскаржується

Нецензурна лексика в характеристиках

Постанова 16.01.2024,
справа № 991/7073/23

Нецензурна лексика, образливі та лайливі слова чи символи, зокрема, для надання особистих характеристик учасникам справи, іншим учасникам судового процесу, їх представникам і суду (суддям) не можуть використовуватися ні в заявах по суті справи, заявах із процесуальних питань, інших процесуальних документах, ні у виступах учасників судового процесу та їх представників.

Тому скарги або заяви, з яких убачається зловживання процесуальними правами, є неприйнятними та підлягають поверненню скажнику

Форма скарги

Постанова 16.10.2024,
справа № 456/769/22

Подання апеляційної скарги,
виконаної рукописним нечитабельним
текстом на папері, що на звороті
містить поліграфічні тексти, які не
стосуються судочинства, не є
підставою для її повернення судом

Зміст ордеру

Постанова 19.11.2024#
справа № 757/37682/23-К

Чинне законодавство не містить вимоги про те, що в ордері на надання правничої (правової) допомоги повинно бути зазначено номер кримінального провадження, в якому адвокат має повноваження на надання правничої допомоги, і процесуальний статус особи, якій надається відповідна допомога

Повідомлення захисника

Постанова 05.03.2024
справа № 303/3456/19

Неповідомлення апеляційним судом
сторони захисту про дату і час судового
засідання, на якому апеляційний
перегляд КП був здійснений по суті, є
порушенням права на захист та
істотним порушенням вимог
кримінального процесуального закону

Мова судочинства

Постанова 25.11.2024,
справа № 755/25/21

Розгляд апеляційним судом апеляційної скарги є неналежним, якщо таку скаргу було викладено іноземною мовою без здійснення її перекладу, а проведену цим судом процедуру апеляційного перегляду КП в цілому не можна вважати справедливою

Розкриття НСРД

Постанова 20.06.2024,
справа № 461/14845/14-К

Якщо апеляційний суд не вбачав підстав для зняття грифу "таємно" з ухвал слідчого судді, які стали підставою для проведення НСРД, у зв'язку з чим ці процесуальні документи не надавались ні стороні обвинувачення, ні на запит суду першої інстанції, оскільки цих матеріалів у сторони обвинувачення не було і не могло бути у розпорядженні, то зазначене виключає можливість виконання стороною обвинувачення вимог ст. 290 КПК і застосування санкції, передбаченої ч. 12 цієї статті

Втрата матеріалів КП

Постанова 18.01.2024,
справа № 265/6093/19

Втрачені матеріали КП підлягають відновленню не тільки за клопотанням сторін, а й за власною ініціативою суду. Відсутність матеріалів провадження не є підставою для повернення апеляційної скарги в розумінні ч. 3 ст. 399 КПК, оскільки наведений в цій частині перелік підстав для повернення апеляційної скарги є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає

Оскарження після закриття

Постанова 21.05.2024,
справа № 932/5463/23

Ухвала суду, постановлена на підставі ч. 9 ст. 100 КПК після закриття КП слідчим або прокурором, за якою вирішено питання про долю речових доказів і документів, підлягає оскарженню як в апеляційному, так і в касаційному порядку

Наслідки відкриття провадження, коли не оскаржується

Постанова 02.12.2024,
справа № 638/8600/16-К

Ухвала суду апеляційної інстанції, якою поновлено строк на апеляційне оскарження, не підлягає окремому оскарженню в касаційному порядку

Якщо після відкриття касаційного провадження буде встановлено, що касаційний розгляд здійснюється за касаційною скаргою на судові рішення, яке не підлягає касаційному оскарженню, суд касаційної інстанції має постановити ухвалу про закриття касаційного провадження.

Принцип сприяння захисту

Постанова 23.12.2024,
справа № 740/3943/23

ВС зауважив, що незважаючи на те, що КПК України не містить у якості окремої загальної засади КП принципу сприяння захисту (*favor defensionis*), однак він втілений у низці законодавчо визнаних загальних засад, таких як верховенство права, змагальність, презумпція невинуватості та забезпечення права на захист і має застосовуватися, серед іншого, у тих випадках, коли для захисту об'єктивно складно отримати докази на свою користь

Особиста участь засудженого

Постанова 12.03.2024,
справа № 161/5016/21

У касаційній скарзі захисник вказав про порушення апеляційним судом права засудженого на захист, оскільки апеляційний розгляд відбувся без участі засудженого, який був позбавлений можливості виступити з власними доводами щодо своєї невинуватості.

... апеляційний суд не вжив достатніх заходів для забезпечення реалізації права засудженого на захист, зокрема права виступу в судових дебатах та відстоювання своєї позиції в суді, не забезпечив сторонам їхніх процесуальних прав та виконання процесуальних обов'язків, що відповідно до ст.412 КПК України є істотним порушенням вимог кримінального процесуального закону України.

Anastasia Serbina
Тренінгова група
АС

*Три шляхи ведуть до знання:
шлях роздумів — це шлях найблагородніший,
шлях наслідування — це шлях найлегший
і
шлях досвіду — це шлях найгіркіший.*

Конфуцій, давньокитайський філософ і мислитель.